

ENDURSKOÐENDARÁÐ

Skýrsla um störf endurskoðendaráðs
2024

Störf endurskoðendaráðs á árinu 2024

Inngangur

Endurskoðendaráð er eftirlitsaðili með störfum endurskoðenda og er verksvið ráðsins skilgreint í VIII. kafla laga nr. 94/2019, um endurskoðendur og endurskoðun. Þau lög tóku gildi þann 1. janúar 2020 en með þeim var innleidd í íslensk lög reglugerð ESB nr. 537/2014, um sérstakar kröfur í tengslum við lögboðna endurskoðun á einingum sem tengjast almannahagsmunum og niðurfellingu á ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar 2005/909/EB.

Hlutverk endurskoðendaráðs samkvæmt 38. gr. laga nr. 94/2019 er að hafa eftirlit með því að endurskoðendur og endurskoðunarfyrtækja ræki störf sín í samræmi við ákvæði laganna, góða endurskoðunarvenju, siðareglur endurskoðenda og aðrar reglur sem taka til starfa endurskoðenda.

Í eftirlitinu felst ábyrgð á:

- löggildingu endurskoðenda og starfsleyfum endurskoðunarfyrtækja
- beitingu viðurlaga
- eftirliti með gæðakerfi endurskoðunarfyrtækja
- gæðaeftirliti skv. VII. kafla laga nr. 94/2019
- eftirfylgni með því að kröfum um óhæði skv. V. kafla laganna sé fylgt
- innleiðingu góðrar endurskoðunarvenju og siðareglum endurskoðenda
- kröfum um endurmenntun skv. 9. gr. laganna
- starfsábyrgðartryggingu skv. 8. gr. laganna.

Endurskoðendaráð heyrir undir menningar- og viðskiptaráðuneytið en frá og með 1. mars 2025 mun það heyra undir atvinnuvegaráðuneytið. Ráðherra skipar þrjú einstaklinga í ráðið til fjögurra ára í senn og jafn marga til vara. Skulu þeir hafa þekkingu á sviðum sem tengjast endurskoðun. Formaður skal fullnægja skilyrðum til að vera skipaður í embætti héraðsdómara. Eins skal farið um skipan varamanna.

Núverandi endurskoðendaráð er skipað frá 1. janúar 2024 til 31. desember 2027. Í ráðinu sitja Áslaug Árnadóttir, formaður, Hildur Árnadóttir og Jón Arnar Baldurs. Varamenn eru Anna Mjöll Karlsdóttir, varamaður formanns, Jóhann Gunnar Jóhannsson og Birgir Grétar Haraldsson. Starfsmaður endurskoðendaráðs er Elín Norðmann lögfræðingur.

Endurskoðendaráð hélt 10 fundi á árinu 2024 auk samráðsfunda með menningar- og viðskiptaráðuneytinu.

Hér á eftir verður gerð grein fyrir helstu málefnum sem komu til umfjöllunar og afgreiðslu hjá endurskoðendaráði á árinu 2024:

Gæðaeftirlit 2024

Í samræmi við ákvæði laga nr. 94/2019, um endurskoðendur og endurskoðun, sér endurskoðendaráð um að fram fari gæðaeftirlit með þeim störfum endurskoðenda sem falla undir ákvæði laganna. Gæðaeftirlit endurskoðendaráðs er eitt umfangsmesta verkefni ráðsins, en eftir gildistöku laga nr. 94/2019 er eftirlitið alfarið í höndum endurskoðendaráðs. Samkvæmt 22. gr. laganna er endurskoðunarfyrtækjum og endurskoðendum sem þar starfa skylt að sæta gæðaeftirliti eigi sjaldnar en á sex ára fresti. Þá er endurskoðendum eða endurskoðunarfyrtækjum sem annast endurskoðun eininga tengdra almannahagsmunum skylt að sæta gæðaeftirliti eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti.

Eftir gildistöku laga nr. 94/2019 setti endurskoðendaráð reglur um framkvæmd gæðaeftirlits með störfum endurskoðenda nr. 1091/2020, sbr. 3. mgr. 31. gr. laga nr. 94/2019. Þær reglur hafa nú vikið fyrir enn nýrri reglum sama efnis nr. 1370/2024 sem tóku gildi í desember 2024. Eftir gildistöku nýju laganna samþykkti ráðherra jafnframt gjaldskrá vegna gæðaeftirlits með störfum endurskoðenda og endurskoðunarfyrtækja, nr. 1441/2020, sbr. 40. gr. laga nr. 94/2019. Gjaldskráin gildir um innheimtu þjónustugjalda sem standa skulu undir kostnaði við gæðaeftirlit endurskoðendaráðs.

Undirbúningur gæðaeftirlitsins hófst á fyrstu mánuðum ársins 2024. Átta endurskoðunarfyrtækki voru valin í gæðaeftirlit á grundvelli áhættugreiningar í samræmi við 1. og 2. mgr. 31. gr. laga nr. 94/2019, sbr. 4. gr. reglna nr. 1091/2020. Boðunarbréf vegna gæðaeftirlitsins voru send út um miðjan maí og var þá jafnframt óskað eftir upplýsingum um þau endurskoðunarverkefni sem viðkomandi endurskoðunarfyrtækki höfðu haft með höndum vegna reikningsársins 2023.

Í maí 2024 auglýsti endurskoðendaráð eftir gæðaeftirlitsmönnum til að framkvæma gæðaeftirlitið. Ráðinu bárust 17 umsóknir og var það mat endurskoðendaráðs að allir umsækjendur væru hæfir til að sinna starfi gæðaeftirlitsmanns. Til að flýta fyrir framkvæmd gæðaeftirlitsins ákvað endurskoðendaráð að bjóða öllum umsækjendum þátttöku í gæðaeftirlitinu og þekktust þeir allir boð ráðsins að einum undanskildum. Alls voru því gæðaeftirlitsmenn 16 talsins.

Anna Birgitta Geirfinnsdóttir endurskoðandi var ráðin umsjónarmaður gæðaeftirlitsins en hún gegndi því hlutverki einnig í gæðaeftirliti endurskoðendaráðs árin 2022 og 2023. Hlutverk umsjónarmanns gæðaeftirlitsins er að halda utan um eftirlitið, vera gæðaeftirlitsmönnum til stuðnings og gæta þess að eftirlitið sé framkvæmt á samræmdan hátt. Anna Birgitta annaðist jafnframt uppfærslu á leiðbeiningum um framkvæmd gæðaeftirlits hjá endurskoðunarfyrtækjum og endurskoðendum 2024 en leiðbeiningunum er ætlað að vera gæðaeftirlitsmönnum til aðstoðar við framkvæmd eftirlitsins. Einnig geta leiðbeiningarnar nýst þeim sem sæta gæðaeftirliti. Leiðbeiningarnar ná ekki yfir allt það efni sem gæðaeftirlitsmenn þurfa að kunna skil á heldur er þeim ætlað að vera viðbót við útgefna gátlista, faglega þekkingu, dómgreind og gagnrýni gæðaeftirlitsmanna. Leiðbeiningarnar eru uppfærðar árlega eftir

Þörfum en þær má finna á heimasíðu endurskoðendaráðs, www.endurskodendarad.is. Þá voru gátlistar fyrir gæðaeftirlit endurskoðendaráðs 2024 uppfærðir í júlí og ágúst.

Í september 2024 var haldið námskeið fyrir gæðaeftirlitsmenn þar sem farið var yfir nánari framkvæmd gæðaeftirlitsins.

Framkvæmd gæðaeftirlitsins hófst í september 2024. Ekki tókst að ljúka eftirlitinu fyrir árslok en endurskoðendaráð mun taka saman skýrslu um niðurstöður gæðaeftirlitsins og birta á heimasíðu ráðsins þegar endanlegar niðurstöður liggja fyrir.

Áminning og tímabundin niðurfelling löggildingar vegna synjunar á að sæta gæðaeftirliti

Í ágúst 2024 voru löggildingar þriggja endurskoðenda, sem höfðu því að sæta gæðaeftirliti haustið 2023, felldar niður tímabundið. Synjun endurskoðendanna á því að sæta gæðaeftirliti var byggð á þeim forsendum að þeir gætu ekki veitt endurskoðendaráði aðgang að gögnum vegna endurskoðunarstarfa sinna vegna afstöðu vinnuveitanda síns. Í kjölfarið voru þeim send bréf þar sem lögbundin skylda þeirra til að sæta gæðaeftirliti og veita aðgang að gögnum var ítrekuð, sbr. 1. og 4. mgr. 31. gr. laga nr. 94/2019. Að undangengnum frekari bréfaskriftum og veitingu andmælaréttar var viðkomandi endurskoðendum veitt áminning og löggilding þeirra felld niður tímabundið eins og að framan greinir, sbr. 2. mgr. 48. gr. laga nr. 94/2019.

Veiting löggildingar til endurskoðunarstarfa

Meðal verkefna endurskoðendaráðs er að veita löggildingingu til endurskoðunarstarfa, sbr. 1. mgr. 3. gr. laga nr. 94/2019. Jafnframt skipar endurskoðendaráð þriggja manna prófnefnd endurskoðenda til fjögurra ára í senn, sbr. 7. gr. laga nr. 94/2019. Prófnefndin heldur árlega próf fyrir þá sem sækja um löggildingingu til endurskoðunarstarfa. Ný prófnefnd var skipuð til fjögurra ára frá 1. janúar 2024 en hún er skipuð Jóni Arnari Baldurs, formanni, Helga Einari Karlssyni og Margréti Flóvenz.

Próf til löggildingar til endurskoðunarstarfa voru haldin í október 2024 og var heildarfjöldi próftaka 33. Í samræmi við reglugerð nr. 595/2020, um próf til löggildingar til endurskoðunarstarfa, var prófinu skipt í tvo prófhluta og getur prófmaður, sem ekki nær tilskilinni lágmarkseinkunn, þreytt próf eða prófhluta að nýju. Frá því prófmaður nær fullnægjandi árangri í fyrsta prófhluta og þar til hann hefur lokið síðasta prófhluta mega líða þrjú ár hið mesta skv. 7. gr. reglugerðarinnar.

Próf í endurskoðun og reikningsskilum fór fram dagana 7. og 10. október 2024 og þreyttu 17 einstaklingar prófið. Próf í skattalögum, félagarétti, kostnaðarbókhaldi og stjórnendareikningsskilum fór fram þann 14. október 2024. Alls þreyttu 27 einstaklingar það próf.

Á síðustu árum hefur verið veitt heimild til að þreyta löggildingarpróf á landsbyggðinni og var það einnig að þessu sinni. Voru próf haldin samtímis á þremur stöðum á landinu, þ.e. í Reykjavík, Akureyri og Selfossi.

Þann 5. desember 2024 hlutu 8 einstaklingar löggildingu til endurskoðunarstarfa og voru þeim afhent prófskírteini sín við hátíðlega útskriftarathöfn þann dag.

Endurmenntun endurskoðenda

Samkvæmt 1. mgr. 9. gr. laga nr. 94/2019 er endurskoðendum skylt að afla sér endurmenntunar sem tryggir að þeir viðhaldi reglulega fræðilegri þekkingu, faglegri hæfni og faglegum gildum. Samkvæmt 2. mgr. 9. gr. laganna skal endurmenntun endurskoðenda að lágmarki svara til 20 klukkustunda á ári og samtals 120 klukkustunda á hverju þriggja ára tímabili. Eftir gildistöku nýju laganna tók gildi ný reglugerð nr. 665/2020, um endurmenntun endurskoðenda, þar sem kveðið er á um hvað teljist til endurmenntunar.

Samkvæmt 11. gr. reglugerðar nr. 665/2020 hefur endurskoðendaráð eftirlit með því að endurskoðendur uppfylli kröfur um endurmenntun. Endurskoðendum ber sjálfum að halda skrá yfir endurmenntun sína og staðfestingar á henni. Félag löggiltra endurskoðenda (FLE) hefur haldið utan um endurmenntun félagsmanna sinna og komið upplýsingum til endurskoðendaráðs fyrir 1. febrúar ár hvert, sbr. 3. mgr. 11. gr. reglugerðar nr. 665/2020. Þeir endurskoðendur sem ekki eru félagar í FLE bera sjálfir ábyrgð á því að senda ráðinu upplýsingar um endurmenntun sína innan framangreinds tímamarks.

Þegar upplýsingar um stöðu endurmenntunar endurskoðenda í upphafi árs 2024 lágu fyrir kom í ljós að níu endurskoðendur höfðu ekki fullnægt skilyrðum 9. gr. laga nr. 94/2019, sbr. 4. gr. reglugerðar nr. 665/202. Endurskoðendaráð fylgdi málum eftir gagnvart þeim endurskoðendum og gaf þeim kost á að leggja fram skýringar og gögn sem sýndu fram á að þeir hefðu aflað sér fullnægjandi endurmenntunar. Þegar skýringar og gögn höfðu borist ráðinu var málum framangreindra endurskoðenda lokið af hálfu endurskoðendaráðs þar sem viðkomandi endurskoðendur gátu sýnt fram á fullnægjandi endurmenntun.

Starfsábyrgðartryggingar

Um starfsábyrgðartryggingar er fjallað í 8. gr. laga nr. 94/2019 og reglugerð nr. 1010/2020 um starfsábyrgðartryggingar endurskoðenda.

Árleg eftirfylgni

Samkvæmt 8. gr. laga nr. 94/2019 er endurskoðendum skylt að hafa starfsábyrgðartryggingu hjá váttryggingafélagi sem hefur heimild til að veita þjónustu hér á landi vegna fjárhagstjóns sem leitt getur af gáleysi í störfum þeirra sjálfra eða starfsmanna þeirra samkvæmt lögnum. Ber þeim fyrir 15. janúar ár hvert að senda endurskoðendaráði staðfestingu þess að þeir hafi gilda starfsábyrgðartryggingu. Ákvæði laganna um að endurskoðendur hafi gilda starfsábyrgðartryggingu eru ófrávíkjanleg og uppfylla þeir, sem ekki hafa slíka tryggingu, ekki skilyrði til að halda löggildingu sinni til endurskoðunarstarfa.

Með vísan til framangreinds yfirlýsingar endurskoðendaráð í upphafi árs 2024 innsendar upplýsingar um starfsábyrgðartryggingar endurskoðenda fyrir árið 2024. Haft var samband við þá aðila sem

ekki var staðfest að hefðu tryggingu og var þeim gert að skila ráðinu staðfestingu um gilda starfsábyrgðartryggingu. Barst slík staðfesting í öllum tilvikum.

Uppsögn starfsábyrgðartrygginga

Komi til þess að lögbundinni starfsábyrgðartryggingu endurskoðanda sé sagt upp tilkynnir viðkomandi váttryggingafélag það til endurskoðendaráðs, sbr. 3. gr. reglugerðar nr. 1010/2020. Endurskoðendaráð fékk nokkurn fjölda tilkynninga frá váttryggingafélögum um að starfsábyrgðartryggingar endurskoðenda væru ekki lengur í gildi hjá þeim. Endurskoðendaráð óskaði í kjölfarið eftir staðfestingu frá viðkomandi endurskoðendum um að þeir hefðu aflað sér fullnægjandi ábyrgðartryggingar hjá öðru váttryggingafélagi. Bárust slíkar staðfestingar í öllum tilvikum.

Endurskoðendaskrá

Með lögum nr. 94/2019 var umsjón endurskoðendaskrár flutt frá ráðuneytinu til endurskoðendaráðs. Um endurskoðendaskrá er fjallað í 5. gr. laga nr. 94/2019 og í reglugerð nr. 666/2020, um opinbera skrá yfir endurskoðendur og endurskoðunarfyrirtæki. Endurskoðendaráð uppfærði endurskoðendaskrá jafnóðum á árinu 2024 og er skráin birt á heimasíðu ráðsins, www.endurskodendarad.is.

Innheimta eftirlitsgjalds endurskoðenda

Endurskoðendaráð hefur umsjón með innheimtu eftirlitsgjalds endurskoðenda en gjaldinu er ætlað að standa straum af kostnaði við störf endurskoðendaráðs. Framkvæmd innheimtunnar er í höndum menningar- og viðskiptaráðuneytisins. Um álagningu og innheimtu eftirlitsgjaldsins er fjallað í 39. og 40. gr. laga nr. 94/2019 og er gjalddagi þess 1. apríl ár hvert.

Eftirlit með starfs- eða firmaheitum

Í 1. mgr. 6. gr. laga nr. 94/2019 kemur fram að öðrum en endurskoðendum og endurskoðunarfyrirtækjum sé óheimilt að nota orðin endurskoðandi eða endurskoðun í starfs- eða firmaheiti sínu. Þá sé óheimilt að vekja þá trú að aðili, sem ekki hefur fengið löggildingu sem endurskoðandi eða er án gildra réttinda, sé endurskoðandi með notkun starfsheitis, firmanafns eða með öðrum misvísandi hætti. Á hverju ári koma að jafnaði nokkur mál slík til skoðunar hjá endurskoðendaráði. Í þeim málum sendir endurskoðendaráð viðkomandi aðilum bréf þar sem þess er krafist að brugðist verði við svo ekki fari gegn 6. gr. laga nr. 94/2019.

Áritanir ríkisendurskoðanda á ársreikninga.

Vorið 2024 bárust endurskoðendaráði ábendingar um að ríkisendurskoðandi hefði í febrúar, mars og apríl 2024 áritað ársreikninga Isavia ohf., Íslandspósts ohf. og Vísindagarða Háskóla Íslands ehf. sem endurskoðandi. Þess má geta að ríkisendurskoðandi hefur ekki fengið löggildingu til endurskoðunarstarfa.

Samkvæmt 21. gr. laga nr. 46/2016, um ríkisendurskoðanda og endurskoðun ríkisreikninga, taka lög um endurskoðendur og endurskoðun ekki til ríkisendurskoðanda eða Ríkisendurskoðunar. Lögin taka hins vegar til þeirra starfsmanna Ríkisendurskoðunar sem annast endurskoðun ársreikninga, sjóða og ríkisfyrirtækja þar sem ríkið á helmingshlut eða

meira og lög áskilja að endurskoðunin sé framkvæmd af endurskoðanda sem fellur undir lög um endurskoðendur og endurskoðun.

Endurskoðendaráð telur að skylt sé lögum samkvæmt að endurskoðun á ársreikningum ofangreindra fyrirtækja sé framkvæmd af löggiltum endurskoðanda. Þá leiðir jafnframt af orðalagi 21. gr. laga um ríkisendurskoðanda og lögskýringargögnum að ekki er gert ráð fyrir því að ríkisendurskoðandi sem forstöðumaður Ríkisendurskoðunar sinni sjálfur endurskoðun af því tagi sem greinin tekur til. Það er mat endurskoðendaráðs að með áritun á framangreinda ársreikninga hafi ríkisendurskoðandi brotið gegn ákvæðum 1. mgr. 6. gr. laga um endurskoðendur og endurskoðun og 123. gr. laga um ársreikninga. Því sendi endurskoðendaráð ríkisendurskoðanda bréf þar sem hann var hvattur til að bregðast við framangreindum brotum og afturkalla viðkomandi ársreikninga þar sem endurskoðendaráð þyrfti ella að taka brotin til viðeigandi meðferðar. Engin svör bárust frá ríkisendurskoðanda. Af framangreindum ástæðum og með vísan til laga nr. 94/2019 um endurskoðendur og endurskoðun og laga nr. 3/2006 um ársreikninga vísaði endurskoðendaráð meintum brotum ríkisendurskoðanda til lögreglu til opinberrar rannsóknar í júní 2024.

Meðferð erinda

Á árinu 2024 bárust endurskoðendaráði margvísleg erindi og hlutu flest málanna endanlega afgreiðslu á árinu.

Breytingar á lögum um endurskoðendur og endurskoðun

Í lok janúar 2024 var samþykkt á Alþingi frumvarp til laga um breytingar á lögum nr. 94/2019 um endurskoðendur og endurskoðun. Frumvarpið var fyrst lagt fram í apríl 2023 en hlaut ekki afgreiðslu á 153. löggjafarþingi og var lagt fram að nýju í september 2023. Meðal helstu breytinga eru ákvæði laga um brot á siðareglum endurskoðenda og hlutverk endurskoðendaráðs við eftirlit með endurskoðunarnefndum, á grundvelli c. liðar 1. mgr. 27. gr. reglugerðar ESB nr. 537/2014 sem innleidd var í íslenska löggjöf með gildistöku laga nr. 94/2019. Jafnframt er um að ræða nokkrar aðrar breytingar á lögum nr. 94/2019 sem eru í samræmi við ábendingar sem endurskoðendaráð hefur beint til ráðuneytisins á árunum 2020-2023.

Eftirlit endurskoðendaráðs með endurskoðunarnefndum hefur ekki enn hafist enda hefur það ekki verið fjármagnað. Fyrir liggur að til að endurskoðendaráði sé kleift að sinna eftirlitinu með þeim hætti sem lög gera ráð fyrir þarf að fjármagna eftirlitið.

Samskipti við menningar- og viðskiptaráðuneytið

Endurskoðendaráð átti í góðum samskiptum við menningar- og viðskiptaráðuneytið á árinu 2024 varðandi málefni ráðsins. Var þar bæði um að ræða reglulega samráðsfundi sem og önnur samskipti vegna tiltekinnna mála tengdum ráðinu. Má þar sem dæmi nefna undirbúning vegna frumvarps varðandi innleiðingu á sjálfbærnilitilskipun ESB (Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD).

Erlent samstarf

Í kjölfar þess að ákvæði tilskipunar ESB nr. 2014/56 og reglugerðar ESB nr. 537/2014 voru innleidd í íslenskan rétt með gildistöku laga nr. 94/2019 hóf endurskoðendaráð að taka þátt í fundum CEAOB (Committee of European Auditing Oversight Bodies). CEAOB er samstarfsvettvangur eftirlitsaðila með endurskoðendum í Evrópusambandinu og er ætlað að styrkja samevrópskt eftirlit og samræmda framkvæmd framangreindra Evrópugerða. Endurskoðendaráð er áheyrnaraðili að ráðinu. Í mars 2024 tóku fulltrúar endurskoðendaráðs þátt í rafrænum fundi CEAOB og í júní og nóvember 2024 sóttu fulltrúar ráðsins fund CEAOB, annars vegar í París og hins vegar í Brussel.

Þá sótti fulltrúi ráðsins árlegan fund norrænna eftirlitsaðila með endurskoðendum sem haldinn var í Osló í maí 2024.